

## GENEL VE ÖZEL AMAÇLI YABANCI DİL PROGRAMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İ.Hakkı MİRİCİ

### Özet

Bir yabancı dil öğrenme, dünyanın giderek küresel bir köy haline geldiği günümüzde, teknolojik ve sosyal gelişmelerden daha fazla yararlanabilmek için, kendisini geliştirmeyi amaçlayan herkes tarafından bir amaç haline gelmiştir. Ancak, gereksinimleri doğrultusunda, her bir bireyin bir yabancı dili öğrenmeyi istemesindeki neden farklı farklı olabilir. Örneğin, bir turizm şirketi sahibi belli bir yabancı dilde duyduğunu anlama ve akıcı konuşmayı amaçlarken, bir elektronik mühendisi daha çok alanıyla ilgili bir makaleyi anlayabilecek oranda bir yabancı dilde kelime bilgisi ve okuma becerisi geliştirmeyi amaç edinebilir. İşte bu çalışmada, "Farklı amaçlarda İngilizce öğrenmeyi amaçlayan bireylere yabancı dil programları hazırlarken, neler değerlendirmeye alınmalıdır?" sorusuna bir yanıt aranmaktadır. O nedenle bu çalışmada, Genel ve Özel Amaçlı Yabancı Dil Öğretimi kavramlarını tanıtarak, bu alanda çalışma yapan eğitim programcularına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Genel Amaçlı Yabancı Dil ,Özel Amaçlı Yabancı Dil , Yabancı Dil Programı Hazırlama.

## A RESEARCH ON FOREIGN LANGUAGE CURRICULA FOR GENERAL AND SPECIFIC PURPOSES

### Abstract

In this age, when the world has become a global village, learning a foreign language has become an ultimate goal for everyone in order to get more benefit from technological and social advances. However, the reason for learning a foreign language for each person may be different according to her/his needs. To illustrate, while a tourism company owner just aims to understand the words s/he hears or to speak fluently in a particular foreign language, an electronic engineer, on the other hand, might focus on developing vocabulary and reading skills as much as s/he can comprehend an article related to her/his fields of study. In this study, an answer to the question "What criteria should be kept in mind while preparing foreign language programmes for the individuals who aim to learn a foreign language with different purposes ?". Therefore, in this study, introducing various concepts concerning Foreign Language for General and Specific Purposes, it is aimed to be of service to the curriculum designers who deal with these fields.

**Key Words:** Foreign Language for General Purposes, Foreign Language for Specific Purposes, Designing a Foreign Language Curriculum.

## 1. GİRİŞ

Ülkelerin daha fazla üretken olabilmeleri için, diğer ülkeleri ve bu ülkelerde yaşanan gelişmeleri tanıyan insan kaynaklarına olan gereksinimleri arttıkça, yabancı dil öğrenimi ve öğretimi de doğal olarak en önemli uğraşlardan birisi haline gelmiştir. Farklı yaş düzeylerindeki kişilere farklı amaçlarla etkili bir yabancı dil öğretimi gerçekleştirilebilmesi amacıyla, çok sayıda yabancı dil öğretimi yöntem ve teknikleri geliştirilmiştir. Nunan (1988: 175) eğitim programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi için en doğru yaklaşımın belirlenmesinin en önemli gereksinim olduğunu bildirmiş, bir yabancı dil programı için ise bunun önemli bir yönünün, dil öğrenme ve öğretme hakkındaki hipotezlerin üretilmesinin ve test edilmesinin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Hutchinson ve Waters (1989:25) İngilizce öğretimini farklı dallara ayırmış ve böylece de yabancı dil öğretiminin farklı alanlarda farklı amaçlar için gerçekleştirilebileceğini şematik bir biçimde ortaya koymuştur (Bkz. Ek 1). Bu tabloya göre, yabancı dil öğretiminin sadece bir tek amaçla değil, aksine akademik amaçla, değişik meslek gruplarına yönelik olarak özel amaçla ve farklı eğitim düzeylerine göre genel amaçla gerçekleştirilebildiği de anlaşılmaktadır.

## 2. PROBLEM VE ALT PROBLEMLER

### 2.1. Problem

Bu çalışmada, yabancı dil programlarının öğrencilerin özel gereksinimlerine göre hangi çeşit farklılıklar gösterebileceği sorusuna yanıt aranmaktadır.

### 2.2. Alt Problemler

- 2.2.1. Genel amaçlı yabancı dil öğretimi nedir?
- 2.2.2. Özel amaçlı yabancı dil öğretimi nedir?
- 2.2.3. Genel amaçlı yabancı dil öğretimi etkinlikleri nasıl hazırlanmalıdır?
- 2.2.4. Özel amaçlı yabancı dil öğretimi etkinlikleri nasıl hazırlanmalıdır?

## 3. YÖNTEM

Geniş bir kaynak taramasına dayalı olarak, derleme niteliğinde yapılan bu betimsel çalışmada, yabancı dil öğretimi genel ve özel amaçlı olarak iki ana grupta incelenmektedir.

### 3.1. Verilerin Toplanması Ve Değerlendirilmesi

Genel ve özel amaçlı yabancı dil öğretimi ilkeleri ve etkinlikleri hakkında bilgilerin toplanarak, özel amaçlı yabancı dil programlarının hazırlanmasında önemli bazı bilgilerin sağlanması amaçlanan bu çalışmada veriler, bilimsel ölçütlerde önemli, çok sayıda kaynak tarayarak toplanmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

## 4. BULGULAR

### 4.1. Genel Amaçlı Yabancı Dil Öğretimi İle İlgili Bulgular

Genel amaçlı yabancı dil programlarında amaç, belirli bir yabancı dilde dört dil becerisinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirilmesi ve bu arada o dile ait temel yapı ve kelime bilgisinin öğrencilere kazandırılmasıdır. Örneğin, Nunan (1988:80) genel amaçlı İngilizce derslerinin, öğrencilerin İngilizce kullanarak iletişim kurmada gereksinim duyacakları genelleme ve bilgi transferi yapabilme becerilerini geliştirmeyi amaçladığını

belirtmektedir. Ayrıca, genel amaçlı yabancı dil öğretimi temel ilkelerini Demirel (1999:31-33) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

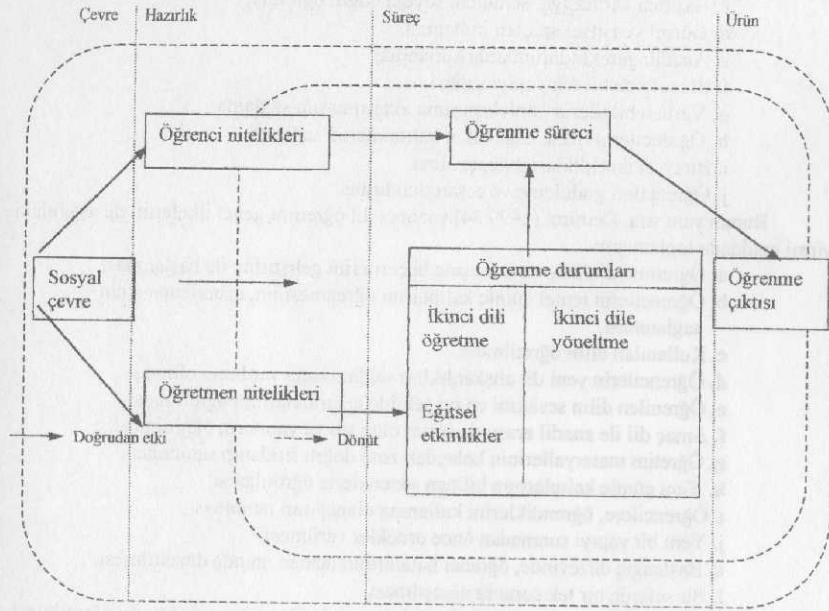
- a. Dört temel beceriyi geliştirme,
- b. Öğretim etkinliklerini önceden planlama,
- c. Basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme,
- d. Görsel ve işitsel araçları kullanma,
- e. Anadili gerekli durumlarda kullanma,
- f. Bir seferde bir tek yapıyı sunma,
- g. Verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama,
- h. Öğrencilerin derse daha etkin katılmalarını sağlama,
- ı. Bireysel farklılıkları dikkate alma,
- j. Öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme.

Bunun yanı sıra, Demirel (1999:34) yabancı dil öğretimi genel ilkelerini de aşağıdaki yirmi maddede toplamıştır:

- a. Öğretime dinleme ve konuşma becerilerini geliştirme ile başlanması,
- b. Öğrencilerin temel cümle kalıplarını öğrenmesinin, ezberlenmesinin sağlanması,
- c. Kullanılan dilin öğretilmesi,
- d. Öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları sağlamasına yardımcı olmak,
- e. Öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının öğretilmesi,
- f. Amaç dil ile anadil arasında sorun olan ses ve yapıların öğretilmesi,
- g. Öğretim materyallerinin kolaydan zora doğru sıralanıp sunulması,
- h. Yeni cümle kalıplarının bilinen sözcüklerle öğretilmesi,
- ı. Öğrencilere, öğrendiklerini kullanma olanağının tanınması,
- j. Yeni bir yapıyı sunmadan önce örnekler verilmesi,
- k. Başlangıç düzeyinde, öğrenci hatalarının hemen anında düzeltilmesi,
- l. Bir seferde bir tek sorunla uğraşılması,
- m. Amaç dilin o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmesi,
- n. Öğretilen dilin kültürünün de öğretilmesi,
- o. Sınıf içi bireysel farklılıkların dikkate alınması,
- p. Öğrencilerin sınıfta daha çok konuşma yapmalarına olanak sağlanması,
- r. Bütün bilinenlerin öğretilmeye çalışılmaması,
- s. Öğrencilere sorumluluk verilmesi; öğrencilerin bireysel çalışmalar için yönlendirilmesi. Bu çalışmaların öğrencilerin farklı yönelişlerine cevap verecek nitelikte olmasına dikkat edilmesi,
- t. Dersi planlarken derse çeşitlilik getirmeye dikkat edilmesi,
- u. Öğrenci başarısını ölçerken sadece öğretilenlerden sorulması; öğretilmeyen konularla ilgili soruların sorulmaması.

Buradan da anlaşılacağı gibi, yabancı dil sınıflarında öğretmen, öğrenci ve ders materyalleri öğretme-öğrenme sürecinde etkin öğeler olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca, Stern (1987:500) yabancı dil öğretiminde uygulanabilecek bir öğretme-öğrenme modelinde öğretmen, öğrenci ve ders materyallerinin dışında önemsenmesi gereken bazı öğelerin de var olduğunu vurgulayarak, bu öğeleri aşağıdaki gibi şemalaştırmıştır (Bkz.Şekil 1).

Şekil 1. Yabancı Dil Öğretiminde Uygulanabilecek Bir Öğretme-Öğrenme Modeli



Yukarıdaki şekilden, bir yabancı dilin öğretmesi sürecinde genel öğretme etkinliklerinin yanı sıra çevre, hazırlık ve süreç gibi faktörlerin de göz önünde tutulması gerektiği anlaşılmaktadır. Yani, öğretme etkinlikleri gerçekleştirilirken, bireylerin bir yabancı dili öğrenmek istemelerinin nedeninin, yaşadıkları ya da mesleklerini sürdürdükleri çevre ile de ilişkili olabileceği göz önünde bulundurulması gerekmektedir. O nedenle, bazen yabancı dil programlarının bazı özel amaçlar doğrultusunda hazırlanmasının, öğrencinin o yabancı dili öğrenmesindeki temel gereksiniminin giderilmesi için gerekli olduğu düşünülebilir.

#### 4.2. Özel Amaçlı Yabancı Dil Öğretimi İle İlgili Bulgular

Genel amaçlı yabancı dil öğretimi etkinliklerinde genellikle, genel amaçlar doğrultusunda bir yabancı dilin sisteminin, içeriğinin ve kullanılış biçiminin öğretilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, son zamanlarda bir yabancı dili bazı özel gereksinimler doğrultusunda, belirli bazı meslek alanlarıyla ilgili kavramları içeren konularda iletişim sağlayabilmek amacıyla öğretmek ile ilgili etkinliklere de yabancı dil öğretme sürecinde yer verilmektedir. Örneğin, özel amaçlı İngilizce öğretilmesine giderek artan bir gereksinim duyulmasının nedenleri, İngiliz Kültür Heyeti'nin 1996 yılında İngiltere-Plymouth'da gerçekleştirdiği Özel Amaçlı İngilizce Öğretimi Semineri'nde aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- İkinci Dünya savaşı'ndan sonra, dünyadaki bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmeler sonucu uluslararası dil olarak İngilizce'ye duyulan gereksinim,
- 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında, dilbilim kriterlerinde ve felsefelerinde yeniliklerin ortaya çıkması ve yabancı dilin öğretilmesinin gerçek iletişim kurdurabilmesi,
- Eğitim psikolojisinde yeni gelişmelerin ortaya çıkması; öğrencinin ihtiyacı, ilgisi ve motivasyonu göz önünde tutularak yabancı dil öğretiminin gerçekleşmesi,
- Dil bilimcilerden ve metodoculardan ihtiyaçlarla daha fazla ilgili olan İngilizce programlarının talep edilmesinin onları yeni yaklaşımlar araştırmaya yöneltmesi.

Şüphesiz, özel amaçlı bir yabancı dil programı, sınıfta bazı özel uygulamalar gerektirir. Örneğin, Fredericks'e göre (1966:1) özel amaçlı İngilizce öğretimi'nin esas amacı, her bir bireyin gelişimi hakkında bilgi toplayarak tüm öğrencilere mümkün olduğunca çok öğrenme fırsatları sağlamak olmalı ve Nunan'a göre ise (1988:80) özel amaçlı İngilizce öğretimi, öğrencilerin belirli bazı konularla ilgili olarak İngilizce iletişim kurabilmelerini sağlamak için onları gereksinim duyacakları kadar sınırlı miktarda bilgilendirmeyi amaçlamalıdır. Ayrıca, Waters (1977:41,42) özel amaçlı İngilizce programı'nın içeriğinin iki temel özelliği olduğunu belirtmekte ve bunları; 1- Bilimsel çalışmalarla ilgili İngilizce kavramlarının yer alması, 2- Öğrencilerin o ana kadar edindikleri genel İngilizce bilgilerine o an edindikleri özel amaçlı İngilizce bilgilerini ekleyerek iletişim kurma becerilerinin öğretilmesi olarak sıralamaktadır.

Tüm bu örneklerle benzer olarak, Tinkham (1981:134-136) Amerika'dan helikopter satın alan İran'lıların; Bensoussan ve Golan (1985: 185-187) Haifa Üniversitesindeki Matematik bölümü öğrencilerinin ve Moorhouse (1980: 70-71) Londra'daki bir terzilik okulundaki yabancı öğrencilerin özel amaçlı İngilizce öğretilmesine olan gereksinimlerini anlatmışlardır.

Özel amaçlı İngilizce öğretiminin okuma etkinlikleri biçiminde verilmesi halinde, program modeli olarak Koç'un (1992:27) okuma dersi tasarımının yabancı dil sınıflarında işlevsel bir biçimde uygulanabilmesi olasıdır (Bkz. Ek 2). Bu tabloda, okuma etkinlikleri için örnek olarak verilen modeldeki gibi, öğrencilerin ilgi, gereksinim ve hazır bulunuşluk düzeylerine göre çok sayıda etkinlik geliştirilebilmesi ve bu etkinliklerin, okuma, konuşma, dinleme ve yazma becerilerini geliştirmek amacıyla öğrencilerin yabancı dil düzeylerine göre planlanabilmesi de olasıdır. Gürkan ve Gözütok'un (1998) bir programda öğrencilere kazandırılması beklenen davranışları bir buz dağımının suyun üzerinde kalan kısmına, buna karşılık olarak program sonunda ortaya çıkan bilgi ve tutumları da suyun altında kalan kısmına benzetmesi, bir eğitim programında kazandırılacak davranışların önemini yansıtmaktadır.

Böylece, bu çalışmanın konusu olan genel ve özel amaçlı yabancı dil öğretilmesinde yer alan her bir etkinlikte, öğrencilere öğretilmesi hedeflenen özel kavramların yer almasının ve her bir etkinliğin öğrencilerin o an için o dildeki hazır bulunuşluk düzeylerine uygun bir biçimde gerçekleştirilebilmesinin öğrenciyi kazandırılacak davranışların istenen doğrultuda olmasına katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır.

## 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

### 5.1. Sonuç

Bu araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, yabancı dil öğretiminde hangi amaçla program hazırlanacağından önceden belirlenmesinin, programın öğrenci gereksinimini gidermesi açısından çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yani, bir yabancı dil programının istenen başarıya ulaşmasında, öğrencilerin gereksinimleri, öğrenmeyi amaçladıkları yabancı dilin düzeyi açısından olduğu kadar, programda öğretilecek kavramlar ve kazandırılacak dil becerileri yönünden de veriler elde edebilecek biçimde bir ihtiyaç analizi yapılmasının önemli bir rol oynadığı sonucuna varılabilmektedir. Bu çalışmadan ayrıca, mesleki veya akademik amaçla bir yabancı dili öğrenmeyi amaçlayan bireylerle yönelik hazırlanan bir program ile, genel amaçla öğrenmek isteyenlere yönelik hazırlanan arasında programın içeriği ve öğretme etkinlikleri yönünden önemli farklar olması gerektiği de anlaşılabilmektedir.

### 5.2. Öneriler

Buna göre, bu çalışmadaki önerileri aşağıdaki gibi sıralamak olasıdır:

1. Bir yabancı dil programı hazırlarken, öğrencilerin o dili mesleki amaçla mı yoksa genel amaçla mı öğrenmek istedikleri belirlenmelidir,
2. Mesleki amaçla öğrenmek istenen bir yabancı dilde, ayrıca hangi dil becerilerinin önemle vurgulanması gerektiği tespit edilmeli ve programda o becerilere yönelik etkinliklere daha fazla yer verilmelidir,
3. Özel amaçlı yabancı dil öğretimi için hazırlanan programlarda, amaç sadece kelime bilgisi öğretmek olmamalı, aynı zamanda bireyin o dili akıcı bir biçimde kullanabilmesine olanak sağlamak amacıyla farklı dil becerilerini öğreten etkinlikler içerisinde ilgili kavramların öğretimine de yer verilmelidir,
4. Yukarıdaki önerilerin gerçekleştirilebilmesi için, bir yabancı dil programı hazırlarken yapılacak olan ihtiyaç analizinde öğretme etkinliklerinin hangi genel ve özel amaçlara dayalı olduğunun belirlenip, programın uygulanması aşamasında da hem bu amaçlara yönelik kavramları ve hem de genel dil becerilerinin öğretimini içeren ders materyalleri kullanılmalıdır,
5. Özel amaçlı bir yabancı dil programına yönelik olarak hazır ders materyalleri bulunamaması veya bu materyallerin öğrenciler tarafından elde edilmesinin değişik nedenlerle zor olması halinde, bu tür materyaller ilgili meslek gruplarında çalışmakta olan kişilerin ve özel amaçlı dil öğretimi konusunda deneyimli olan yabancı dil öğretmenlerinin yardımıyla hazırlanmalıdır.

## KAYNAKLAR

Bensoussan, M., J. Golen., "An Advanced English Course for Students of Mathematics", *Reading for Professional Purposes*, Ed. J.M.Ulijn and A.K.Pugh, Acco, Amersfoort, 1985.

Demirel, Ö., *Yabancı Dil Öğretimi*, Usem, Ankara, 1999.

Doğan, H., *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*, Önder Matbaacılık, Ankara, 1997.

Fredericks, C., "How to Develop an ESP Curriculum", Overseas Education Centre Reference Collection, Ref.15A/4, Plymouth, 1996.

Gürkan, T., Gözütok., D., *Hedef ve Davranışlar Nasıl Başederiz?*, Pegem, Ankara, 1998.

Hutchinson, T., Waters, A., *English for Specific Purposes A Learning Centered Approach*, CUP, Cambridge, 1989.

Kantarcioglu, S., *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

Koç, S., *Designing a Skills-Based Reading Course for Teaching English: A Modular Approach*, USEM, Ankara, 1992.

Moorehouse, C., "Linked Skills Courses. Team Teaching", *ESP-106*, ETIC, London, 1980.

Nunan, D., *The Learner-Centred Curriculum*, CUP, Cambridge, 1988.

Stern, H.H., *Fundamental Concepts of Language Teaching*, OUP, Oxford, 1987.

The British Council Summer School, "Teaching English for Specific Purposes", Lecture Notes, Plymouth, 1996.

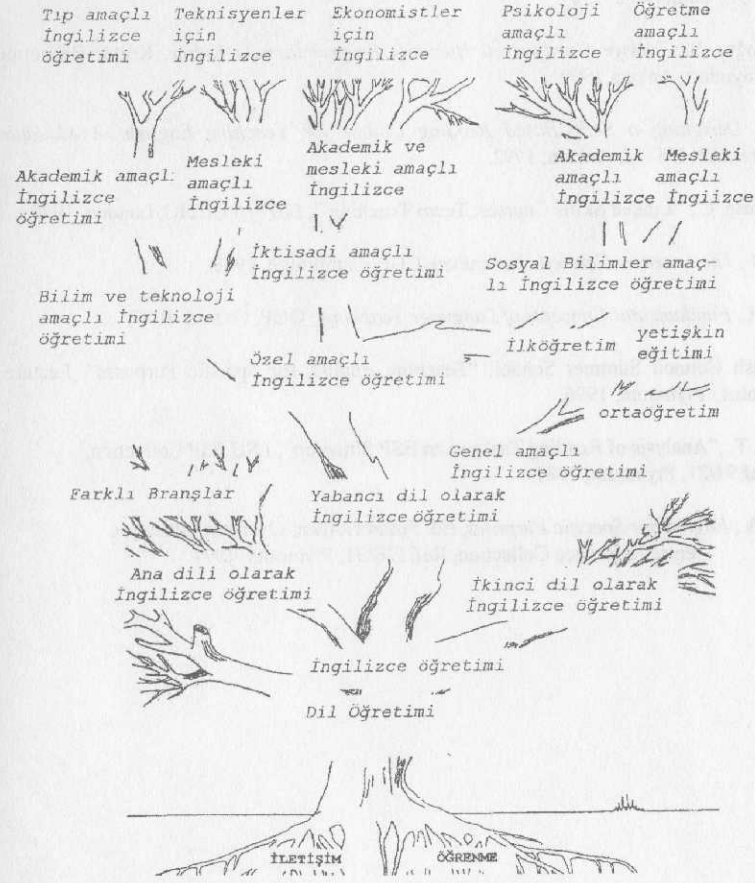
Tinkham, T., "Analysis of Reading Tasks in an ESP Situation", LSU ESP Collection, Ref.94/21, Plymouth, 1981.

Waters, A., *English for Specific Purposes*, Ed. Susan Holden, Overseas Education Centre Reference Collection, Ref.17B/31, Plymouth, 1977.



## EKLER

## Ek 1. Yabancı Dil Öğretimi Alanları (Hutchison ve Waters, 1989:25)



## Ek 2. Koç'un Okuma Dersi Tasarımı

